

PROBLÉMY SE ZAMĚSTNÁVÁNÍM OBČANŮ SE ZMĚNĚNOU PRACOVNÍ SCHOPNOSTÍ V ZEMĚDĚLSKÝCH PODNICÍCH

H. Hudečková

HUDEČKOVÁ, H. (Výzkumný ústav ekonomiky zemědělství a výživy, Praha): *Problémy se zaměstnáváním občanů se změněnou pracovní schopností v zemědělských podnicích*. Sbor. ÚVTIZ - Sociol. Zeměd., 15, 1979 (2) : 111-120.

Řešení problematiky specifické skupiny pracovníků — občanů se změněnou pracovní schopností — je důležitou součástí péče o pracující v zemědělských podnicích. Právními opatřeními jsou zajištěny hlavní úkoly této péče. Méně prozkoumanou otázkou je subjektivní odraz změn v pracovním životě se změněnou pracovní schopností (ovlivňujících částečně i mimopracovní život), ke kterým došlo v důsledku změněné pracovní schopnosti. Zjištěné výsledky průzkumu dokumentují časté nesrovnalosti mezi objektivně žádoucím a subjektivně prožívaným vývojem pracovní účasti po změně pracovní schopnosti. Znalost objektivních i subjektivních důvodů a okolností těchto nesrovnalostí je předpokladem jejich zmírňování, příp. odstraňování, je východiskem pro citlivou kádrovou a personální práci s pracovníky se změněnou pracovní schopností. S péčí o tyto občany je nutné počítat speciálními opatřeními a úkoly v plánech sociálně ekonomického rozvoje zemědělských organizací.

sociální politika; zemědělství; biosociální skupiny

Usnesení XV. sjezdu KSČ orientuje sociální politiku na plánovitě zlepšování sociálně ekonomických a životních podmínek, na vyrovnávání rozdílů mezi jednotlivými skupinami obyvatel a také na zlepšení přímé společenské péče o některé biosociální skupiny. V těchto dokumentech je zdůrazněna i péče o invalidní občany. Značným přínosem v péči o tyto občany je od 1. ledna realizovaný zákon 121/1975 Sb. o sociálním zabezpečení a v roce 1977 schválené zásady péče společnosti o invalidní občany.

Základním rámcovým cílem těchto dokumentů je postupné vytváření hmotných a morálních stimulů pro společenskou podporu invalidních občanů a mj. i zlepšení podnikové péče o občany se změněnou pracovní schopností (dále jen ozps). Mezi hlavní úkoly v tomto směru patří zlepšení prevence vzniku invalidity, zvýšení úrovně léčebné, pracovní a společenské rehabilitace postižených občanů a vytváření možností širšího pracovního uplatnění.

Přes dosažené pozitivní výsledky a formálně propracovanou koncepci péče o invalidní občany existuje v této oblasti řada nedostatků, které je třeba postupně překonávat. Otázky reintegrace ozps do pracovního procesu jsou složité, zasluhují si zvýšenou pozornost, zvláště v přípravě na povolání a při vytváření dalších vhodných pracovních příležitostí.

Problematickou pracovního i mimopracovního života ozps zaměstnaných v zemědělství se zabýval průzkum zpracovaný oddělením sociologie zemědělství VÚEZVŽ Praha (Krůček, 1978). Jak výzkum ukázal, zemědělské podniky ve své většině

chápu a provádějí péči o ozps nekomplexně, redukují ji pouze na některé oblasti, především na vyhledávání a poskytování zdravotně postiženým pracovníkům vhodná pracovní místa.

Terénní šetření bylo provedeno tazatelskou sítí oddělení sociologie zemědělství VÚEZVŽ. Zúčastnilo se ho 547 ozps pracujících ve 100 vybraných zemědělských podnicích ze všech českých a moravských krajů. Při šetření byly použity dva typy dotazníků — dotazník pro pracující ozps a dotazník pro příslušnou zaměstnavatelskou organizaci. Údaje z dotazníků pro pracující ozps jsou subjektivní výpovědi těchto pracovníků, použité výsledky z druhého typu dotazníku představují v naprosté většině objektivní údaje o zaměstnávání ozps v zemědělských organizacích.

Celá problematika speciální péče o ozps je málo prozkoumanou oblastí a zemědělské podniky nemají v tomto směru zkušenosti. Realizace péče se setkává s mnohými komplikacemi a překážkami. K hlubšímu poznání této problematiky nepřispěl dosud ani sociologický výzkum. Nedostatek znalostí se projevuje především v oblasti subjektivního prožívání změn v pracovním životě, ke kterým došlo v souvislosti se změnou pracovní schopnosti. Proto jsme se zabývali touto problematikou a v článku předkládáme některé výsledky a poznatky o subjektivním odrazu změn v pracovním životě občanů se změněnou pracovní schopností. (Subjektivní výpovědi pracovníků se změněnou pracovní schopností představují cenný materiál pro zmapování jejich vlastní pocítované situace. Poznání této situace usnadní zaměstnavatelským organizacím splnit povinnosti vůči ozps a co nejlépe využít jejich pracovních schopností pro pracovní i společenskou reintegraci ozps). Těžištěm bude srovnání původní a současné profese, pracoviště, délky pracovního dne, změn v rozvržení pracovní doby, úpravy pracoviště a odměny. Tyto údaje srovnáváme s celkovým hodnocením nynější práce a pracovních podmínek. Rovněž sledujeme jednotlivé profesní skupiny podle délky trvání změny pracovní schopnosti, počtu změn pracovních míst po změně pracovní schopnosti a stupně odlišnosti práce mezi původním a nynějším povoláním. Všechny výše uvedené údaje vyjadřují ve svém komplexu hloubku procesu, ke kterému v souvislosti se změněnou pracovní schopností došlo v pracovním životě dotázaných.

Charakteristika profesních skupin podle sledovaných změn a na jejich základě zhodnocená současná pracovní situace ozps v zemědělství je analytickou informací o některých důležitých souvislostech změny pracovní schopnosti a může zároveň sloužit jako doplující hledisko při kádrové a personální práci s ozps v zemědělských podnicích.

CHARAKTERISTIKA PODNIKU Z HLEDISKA ZAMĚSTNANOSTI OZPS

Z dnešní praxe vyplývá, že zemědělské podniky mají s vyhledáváním pracovních míst pro pracovníky se změněnou pracovní schopností značné potíže, které souvisejí ve většině případů s nedostatkem vhodných míst v důsledku fyzické namáhavosti práce a jejich přírodních podmínek. Výsledky šetření tuto skutečnost potvrzují.

Téměř v každém druhém sledovaném podniku vidí odpovědní hospodářští pracovníci v zaměstnávání ozps pouze sociální pomoc těmto osobám. Jen jedna pětina podniků v něm shledává také ekonomický přínos.

Z dalších charakteristik je zajímavé, že 49 % podniků zaměstnává ozps, z nichž je většina žen. V 75 % podniků tvoří nadpoloviční podíl

I. Úroveň zaměstnanosti občanů se změněnou pracovní schopností v zemědělských podnicích — Level of employment of disabled persons in agricultural enterprises

Kategorie zaměstnanosti v %	V podílu podniků
do 1,5 (velmi nízká)	13,0
1,6–2,5 (nízká)	33,0
2,6–4,0 (střední)	33,0
4,1–6,0 (vysoká)	14,0
6,1 a více (velmi vysoká)	
Neuvedeno	1,0
Celkem	100,0
3,38	Ø JZD ČSSR

$$\text{Kategorie zaměstnanosti} = \frac{\text{trvale činní ozps}}{\text{trvale činní pracovníci}}$$

ze všech pracovníků se změněnou pracovní schopností poživatelé částečného invalidního důchodu, jen v desetině podniků je větší podíl plně invalidních důchodců a stejný počet podniků zaměstnává větší podíl ozps bez důchodu.

Jak vyplývá z tab. I, je úroveň zaměstnanosti ozps v podnicích různá, ve třetině z nich se téměř rovná průměru v JZD ČSSR, v další polovině podniků se tomuto průměru přibližuje.

Na nízké úrovni je zabezpečování nejrozšířenější oblasti péče o ozps, tj. vyhledávání a poskytování vhodných pracovních míst. Přesto, že povinnost podniků provádět výběr a typizaci pracovních míst vhodných pro práci občanů se změněnou pracovní schopností platí od ledna 1976 i pro JZD, splňuje ji pouze polovina šetřených podniků. Ve dvou třetinách z nich (tj. 33 podniků) počet vytypovaných pracovních míst pro všechny ozps zaměstnané v podniku nestačí, v jedné třetině podniků (tj. 17) mají

II. Struktura zemědělských podniků podle vhodnosti pracovních míst obsazených občany se změněnou pracovní schopností — Structure of agricultural enterprises according to suitability of jobs taken by disabled persons

Pracovní místa obsazená ozps	Podíl ozps z jejich počtu v podniku								Neidentifikováno		Celkem	
	žádný (0 %)		1—25 %		26—50 %		51—100 %					
	abs.	%	abs.	%	abs.	%	abs.	%	abs.	%	abs.	%
Vhodná	16	16,0	4	4,0	16	16,0	53	53,0	11	11,0	100	100,0
Původní	22	32,0	14	21,0	14	21,0	16	24,0	1	2,0	66	100,0
Původní s úlevou	22	48,0	4	9,0	3	7,0	14	30,0	3	6,0	46	100,0

vybráno více pracovních míst vhodných pro práci ozps než pracovníků se změněnou pracovní schopností. Značná část občanů se změněnou pracovní schopností vykonává původní práci, přičemž zhruba pětina všech podniků (tj. 20) neposkytuje těmto pracovníkům pracovní úlevy (tab. II).

Zcela vyhovující není ani struktura poskytovaných pracovních míst. Víceméně uspokojivě se řeší kvantitativní stránka zaměstnávání míst tak, že jim je umožněno pracovat, aniž by tím byl vážně ohrožen jejich zdravotní stav. Méně uspokojivě je již řešena kvalitativní stránka věci — nabídka takových pracovních míst, která by co nejlépe odpovídala zdravotnímu postižení občanů se změněnou pracovní schopností, jejich pracovním schopnostem, způsobilostem a kvalifikaci, případně rekvalifikaci, poskytovala by přiměřený výdělek, pracovní seberealizaci a perspek-

III. Profesní struktura občanů se změněnou pracovní schopností — Structure of professions of disabled persons

Profesní kategorie	Podíl dotázaných	
	současná profese	původní profese
ITP	4,2	4,0 —
Administrativní a jiný nemanuální pracovník	6,9	1,5
Mechanizátor, řidič, závozník	4,6	21,1
Pracovník v dílnách a stavebních četách	10,4	3,7
RV	9,7	17,6
ŽV (ošetřovatelé dojníc)	10,6 (3,1)	32,3 (17,2)
Přidružená výroba	6,2	5,3
Pracovníci v zařízení pro pracující	6,6	
Vážný	11,2	
Skladník	6,8	
Hlídač, vrátný	13,7	
Ostatní manuální pracovník	6,0	12,8
Mimo zemědělství	0,0	
Nezařazení	1,4	0,0
Od počátku pracovali jako ozps		1,7 %
Celkem	100,0	100,0

*) osm respondentů (tj. 1,4 %) neodpovědělo na otázku tak, aby mohli být zařazení do některé z profesních kategorií

tivu. Zemědělské podniky jsou zatím jen na počátku řešení tohoto kvalitativního úkolu. Zřídka dochází k přípravě ozps na novou práci, tzn. k zapracování, zaškolení nebo přeškolení na novou profesi. Provádí ji jen 34 % podniků a dotýká se asi jedné čtvrtiny pracovníků. Přitom pracovníci, kteří po změně pracovní schopnosti prošli přípravou na novou práci, se lépe adaptovali v novém místě a dosahují vyšších hodnot v řadě ukazatelů sociálního postavení.

PROFESNÍ STRUKTURA PRACOVNÍKŮ SE ZMĚNĚNOU PRACOVNÍ SCHOPNOSTÍ

Před změnou pracovní schopnosti pracovala zhruba jedna osmina dotázaných mimo zemědělství. Tito pracovníci jsou dnes zaměstnáni většinou v dílnách, přidružené výrobě a jako hlídači nebo vrátní. Bývalí příslušníci nemanuálních nezemědělských profesí tvoří spolu se zemědělskými nemanuálními pracovníky většinu dnešních ozps pracujících jako ITP a v administrativě.

Ze srovnání struktury původního a současného zaměstnání vyplývají pro charakteristiku profesní struktury ozps tato zjištění (tab. III) :

a) Ozps pracují výrazně méně v profesích mechanizátorů a ošetřovatelů dojnic. Výkon práce v těchto profesích nejvíce ohrožuje zdraví zemědělských pracovníků. Bylo statisticky zjištěno, že častý výskyt chorob z povolání u mechanizátorů a vysoká úrazovost u ošetřovatelů dojnic jsou ve zvýšené míře zdrojem změny pracovní schopnosti (Rozbor ..., 1977).

b) Méně často pracují ozps jako manuální pracovníci v rostlinné a živočišné výrobě, tedy v dalších profesích, které nelze považovat za vhodné pro práci ozps.

c) Ozps pracují velmi často v profesích jiných manuálních pracovníků, především vážných, hlídačů, vrátných, skladníků, pracovníků v zařízeních pro pracující aj.

d) Častěji také pracují v administrativě a v dílnách. Poslední skupiny zaměstnání (jiní manuální pracovníci, administrativa a pracovníci v dílnách) můžeme považovat za vhodné nebo alespoň za nezávadné pro práci ozps.

e) Početně stejná zůstala skupina ITP, i když jednotliví pracovníci v této skupině povolání se vyměnili.

ZMĚNY V PRACOVNÍM ŽIVOTĚ, KE KTERÝM DOŠLO V SOUVISLOSTI SE ZMĚNOU PRACOVNÍ SCHOPNOSTI

Původní profesi dodnes vykonávají nejčastěji dílenští pracovníci (3/5), administrativa (2/5), pracovníci v RV, ostatní manuální pracovníci a ITP (1/4). S výsledky o zachování původní profese koreluje zjištění o stupni odlišnosti vykonávané práce před změnou pracovní schopnosti od nynější práce — čím je vyšší podíl pracovníků se zachovanou původní profesí, tím nižší je stupeň odlišnosti původní práce od nynější. Výjimku zde tvoří mechanizátoři a pracovníci v ŽV (střední a nízký stupeň odlišnosti práce), u nichž je podíl respondentů se zachovanou původní profesí malý, ale hraje velkou roli vzhledem k prudkému početnímu snížení obou jmenovaných skupin povolání v relaci k ostatním

profesním skupinám. Vysoký stupeň odlišnosti dnešní práce od původní vykazují všechna málo kvalifikovaná, ale „nezávadná“ pracovní místa, na nichž pracují ozps a přidružená výroba. Do těchto profesí přešli především pracovníci z rostlinné a živočišné výroby.

Dotázaní, kteří pracují stále na stejných místech, a přitom mají již dlouho změněnou pracovní schopnost (11 a více let), vykonávají většinou profese, ve kterých mohou pracovat bez zvláštních zdravotních potíží při dílčích úpravách pracovišť, časových režimů práce, pomůcek apod. Ale také pracovníci v ŽV, kde zmíněné dílčí změny většinou nestačí, zůstali při dlouholeté změně pracovní schopnosti v původním zaměstnání, což lze vysvětlit (kromě nedostatku vhodných míst) ztíženými podmínkami rekvalifikace pracovníků v těchto profesích v závislosti na jejich vyšším věku. Mechanizátoři setrvávají v původním povolání, pokud jim změna pracovní schopnosti byla přiznána teprve před krátkou dobou (2 roky a méně). Toto zaměstnání nemohou zdravotně postižení dlouho vykonávat. Polovina z nich jsou muži nad 50 let, u kterých je hlavním motivem k setrvání v nevhodném zaměstnání obava před ztrátou dobrého výděлку v době krátce před důchodem.

Pracovníci s nemanuálním charakterem práce jsou typičtí velkým počtem změn pracovních míst ve stejné profesi, zatímco manuální pracovníci změnili místo po změně pracovní schopnosti (ve stejné profesi) většinou pouze jednou nebo vůbec ne.

V případě, že pracovníci profesi změnili, jsou některé profesní skupiny méně a jiné více variabilní co do počtu přechodů do ostatních skupin zaměstnání (jde o skupiny vyjmenované v tab. III). Menším stupněm variability se vyznačují opět všechna manuální povolání, dílenští pracovníci a pracovníci ŽV, vysokou variabilitu přechodů vykazují mechanizátoři, pracovníci RV a ošetřovatelé dojníc.

Změnu pracovní schopnosti provází řada dalších důležitých změn v pracovním životě, z nichž nás zajímaly: Změna výše odměny za práci, která se týkala 84,3 % respondentů [nízká odměna byla hodnocena na prvním místě mezi negativními vlastnostmi práce ozps], změna profese (83,7 %), pracoviště (79,2 %), snížení délky pracovního dne (41,3 %), úpravy v rozvržení pracovního dne (31,1 %) a úpravy pracoviště (24,7 %). [Sledované projevy změny pracovní schopnosti středně silně až silně souvisí se současným profesním zařazením [$C_{norm} = 0,2159 - -0,4590$] při 1% hladině statistické významnosti.] Přitom jako vyhovující jsou častěji hodnoceny poslední tři typy změn. Na základě porovnání všech uvedených změn, ke kterým u ozps došlo v souvislosti se změnou pracovní schopnosti, jsme se pokusili charakterizovat a zhodnotit vývoj a současné profesní zařazení pracovníků se zps ve vztahu k postavení v zaměstnání před změnou pracovní schopnosti. Změnu profese, pracoviště a odměny považujeme za změny hlubšího charakteru, zasahující pracovní, a do jisté míry i mimopracovní život ozps významněji než změny v časovém režimu práce a úpravy pracoviště.

(Kromě sledovaných změn působí na celkovou spokojenost s vykonávanou prací a s pracovními podmínkami další vlivy — věk, stupeň zdravotního postižení, vzdělání; odrážejí se v ní také běžné problémy související s výkonem určitého povolání, ne tedy problémy týkající se pouze zps — nerovnoměrnost pracovního zatížení v RV, sezónnost, omezené možnosti pracovního volna v ŽV, fyzická námaha v manuálních profesích, nedostatečné hygienické zařízení apod. Jde o to, že tyto ztížené podmínky

IV. Hodnocení změn v pracovním životě v důsledku změny pracovní schopnosti u jednotlivých profesních skupin — Evaluation of changes in working life resulting from the altered working ability in different groups of professions

Profesní skupina	Typ změny						Souhrnné zhodnocení		
	profese	pracoviště	snížení pracovní doby	rozvržení pracovní doby	úprava pracovního prostředí	odměna	příjem změn	množství změn	charakter změn
ITP							neutrální	malé	méně významný
Administrativa	+	+	+		+	zvýšení	příznivý	velké	hluboký
Mechanizátoři	—	—			+	zvýšení	spíše nepříznivý	střední	hluboký
Pracovníci v dílnách	—		+	—		snížení	spíše nepříznivý	střední	méně významný
RV	—		—	+		velké snížení	nepříznivý	střední	méně významný
ŽV			—	—		zvýšení	spíše neutrální	střední	méně významný
Přidružená výroba	+	+				snížení	spíše příznivý	střední	hluboký
Pracovníci v zařízení pro pracující	—	—	—		+	snížení	nepříznivý	velké	hluboký
Vážný	+		—	+		velké snížení	nelze jednoznačně hodnotit	střední	hluboký
Skladník	+	+			+	snížení	příznivý	velké	hluboký
Hlídač vrátný	+	+	—	—	+	velké snížení	rozporné výsledky	velké	hluboký
Ostatní manuální pracovníci	—			+		velké snížení	spíše nepříznivý	malé	méně významný

Všechny uváděné údaje jsou typické pro nadprůměrné množství respondentů z dané profese
 + = kladný příjem změny, — = záporný příjem změny

mohou pracovníkům se zps působit větší obtíže než zdravým pracovníkům. Nezanedbatelnou otázkou je i sociální klima v pracovním kolektivu, kam jsou ozps zařazeni.)

Sledovali jsme, jak pracovníci jednotlivých profesních skupin, pro které jsou zjišťované změny ve zvýšené míře typické, přijímají tyto

změny. Tab. IV podává přehled o subjektivním odrazu změn profese a pracovních podmínek v souvislosti se zps u postižených pracovníků.

Kladně lze hodnotit, že v souvislosti se změněnou pracovní schopností výrazně ubylo pracovníků v těch profesích, které nejsou pro ozps vhodné (ze 71,0 % na 24,9 % — mechanizátoři, pracovníci ŽV a RV). Mechanizátoři a pracovníci ŽV přijali sledované změny spíše neutrálně. V ŽV byla zjištěna nadprůměrně vysoká spokojenost s prací a pracovními podmínkami, což lze do jisté míry vysvětlit tím, že v této skupině profesí pracují převážně ženy a pracovníci středního a staršího věku, méně kritičtí k podmínkám práce. Ze zdravotního hlediska jde však v obou případech o profese nebezpečné pro práci ozps, se statisticky zjištěným vyšším výskytem trvalých změn zdravotního stavu v důsledku chorob z povolání a pracovních úrazů. Důvodem, proč v těchto profesích celkem ochotně dále pracují zdravotně postižení pracovníci, je skutečnost, že jejich výdělek zůstal i po zps stejný nebo se dokonce zvýšil. Pracovníci v RV tvoří „kritickou skupinu“, u níž je soustředěno mnoho nepříznivě přijatých změn při vykonávání nevhodné práce.

V současné době se situace z velké části řeší tím, že zdravotně postižení pracovníci jsou umísťováni do profesí nezávadných ze zdravotního hlediska, v nichž však většinou není využívána kvalifikace. Přemísťování do všech tzv. „okrajových“ povolání (pracovníci v zařízení pro pracující, vážný, skladník, hlídač, vrátný, ostatní manuální profese — celkem 44,3 % souboru) je provázáno mnoha změnami, které mají hlubší charakter, a které pracovníci přijímají problematicky, spíše však nepříznivě. Změny jsou doprovázeny citelným snížením odměny za práci. O nevyužití kvalifikace svědčí zvýšená míra stížností na nemožnost uplatnit ve své profesi znalosti a schopnosti. Výjimku tvoří skladníci, kteří přijímají změny související s přechodem do tohoto povolání v důsledku změněné pracovní schopnosti příznivě. Pozitivně přijaté změny profese a pracoviště u skladníků zřejmě kompenzují snížení odměny. V jejich práci častěji odpadá fyzická namáhavost, obtížné úkony a nepříznivé pracovní pozice a částečně se uplatňují vyšší nároky na kvalifikaci. Toto povolání lze tedy považovat za spíše vhodné než jen „nezávadné“ pro ozps. Ze jmenovaných pěti skupin profesí je nejkritičtější situace pracovníků v zařízení pro pracující. Nadprůměrné množství z nich vyjádřilo velkou nespokojenost jak s vykonávanou prací, tak i s pracovními podmínkami.

Objektivně nutným řešením je vyhledávat pro pracovníky se změněnou pracovní schopností náročnější, relativně kvalifikovanější zaměstnání s menším rozdílem ve výši dosahovaného výdělku (ve srovnání se stavem před zps) a práci v upravených pracovních podmínkách. Předpokládá to současně přípravu na nová povolání.

Řadu takových pracovních příležitostí může poskytnout práce v přidružené výrobě a v dílnách (pracuje zde 16,6 % souboru) při vhodných úpravách výrobních programů, pracovišť, pracovních pomůcek, režimů práce apod. Nadprůměrně častá nespokojenost s prací a pracovními podmínkami v přidružené výrobě a nepříznivé přijímání změn v pracovním životě, souvisejících se změnou pracovní schopnosti u pracovníků dílen, vypovídají o tom, že těmto úpravám zůstávají podniky mnoho dlužny. Nadále zůstává otevřenou otázkou zavádění a rozšiřování vhodně upravených výrobních programů přidružené a pomocné výroby v zemědělských

podnicích jako možnost kvalifikovaného uplatnění ozps v pracovním procesu.

Další skupinu profesí vhodných pro práci ozps tvoří nemanuální povolání — ITP a administrativa (tj. 11,1 % souboru), která ovšem předpokládají vyšší kvalifikaci, mezi ozps ne často rozšířenou. Tím lze vysvětlit menší profesní četnost a variabilitu přechodů těchto skupin povolání, což zároveň usnadňuje „hladký“ průběh změn v pracovním životě (souvisejících se změnou pracovní schopnosti) a jejich pozitivní příjem.

Závěrem lze poznamenat, že kvalitní kádrová a personální práce by mohla pozměnit postoje pracovníků se změněnou pracovní schopností k nové situaci. Citlivá práce KPÚ, sociálních komisí a vedoucích na příslušných pracovištích, kteří by vysvětlovali pracovníkům nutnost prováděných změn profese, pracoviště, úprav časových režimů práce a ostatních případných faktorů pracovního prostředí, by prospěla většímu pochopení uvedených změn, smíření se s těmito změnami a zmírnění pocitu „ukřivdění“ (který se podle ozps projevuje ve snížení pracovní odměny). Přispěla by tak k větší spokojenosti občanů se změněnou pracovní schopností na nových pracovních místech. Plán sociálně ekonomického rozvoje zemědělských organizací by v oblasti péče o ozps měl zahrnovat následující úkoly a opatření :

- Plán počtu a struktury pracovních míst vhodných pro ozps na základě plánovaných změn výrobní struktury i profesní struktury podniku.
- Plán počtu a profesní struktury pracovníků se změnou pracovní schopnosti na základě analýzy dosavadních počtů a struktury ozps a předpokládaného přechodu některých pracovníků do kategorie ozps.
- Plánovaná opatření pro zajištění a rozšíření pracovních příležitostí pro ozps.
- Plánovaná opatření ke zlepšení pracovního zařazení a procesu rehabilitace ozps.
- Plánovaná opatření ke zlepšení širších pracovních podmínek ozps (doprava, stravování, lázeňská péče a rekreace).
- Plánovaná opatření k poskytování potřebné materiální pomoci ozps s nízkými příjmy a životní úrovní.

Literatura

KRŮČEK, Z. a kol.: Komplexní péče o občany se změněnou pracovní schopností pracujících v zemědělství v systému sociálního plánování. [Závěr. zpráva.] Praha, VÚEZVŽ 1978.

Rozbor vývojových tendencí úrazovosti a nemocnosti od VIII. sjezdu JZD a současné problémy v péči o bezpečnost a ochranu zdraví při práci v JZD ČSR. Praha, ÚV SDR ČSR 1977.

Došlo dne 17. 5. 1979

ГУДЕЧКОВА, Г. (Научно-исследовательский институт экономики сельского хозяйства и продовольствия, Прага): Проблемы с принятием на работу граждан с измененной трудоспособностью в сельскохозяйственных предприятиях. Сбор. УВТИЗ - Sociol. Zeměd., 15, 1979 (2) : 111-120.

Решение проблематики специфической группы работников — граждан с измененной трудоспособностью — является важной составной частью заботы о трудящихся в сельскохозяйственных предприятиях. Путем правовых мероприятий обеспечены основные задачи этой

заботы. Менее исследован вопрос о субъективном отражении изменений на трудовую жизнь граждан с измененной трудоспособностью (оказывающих частичное влияние и на внутрудовую жизнь), вследствие изменений трудоспособности. Полученные результаты исследования документируют частые разногласия между объективно желательным и субъективно проживаемым развитием трудового участия после изменения трудоспособности. Знание объективных и субъективных доводов и условий этих разногласий является предпосылкой их ослабления или устранения, исходной точкой для осторожной кадровой и персональной работы с работниками с измененной трудоспособностью. Заботу об этих гражданах необходимо включить в специальные мероприятия и задачи, в планы социально-экономического развития сельскохозяйственных организаций.

социальная политика; сельское хозяйство; биосоциальные группы

HUDEČKOVÁ, H. (Economic Research Institute for Agriculture and Food, Praha): *Problems of Employing Disabled Persons in Agricultural Enterprises*. Sbor. ÚVTIZ - Sociol. Zeměd., 15, 1979 (2) : 111-120.

Solution of problems of the specific group of workers — the disabled persons — represents an important part of the care of workers in agricultural enterprises. Legal rules secure the main objectives of this care. A less explored field is the problem of the subjective reflection of changes in working life of the disabled persons (affecting partly also private life) that occurred as a result of their altered working ability. The results obtained through research prove frequent discrepancies between objectively required and subjectively experienced participation in the working process after the working ability was altered. Knowledge of the objective and subjective reasons and circumstances of these discrepancies is the basis for their alleviation or removal and it is the starting point for sensitive cadre and personnel work with the disabled persons. It is necessary to provide care of these persons through special regulations and objectives in plans of the socio-economic development of agricultural enterprises.

social policy; agriculture; bio-social groups

HUDEČKOVÁ, H. (Forschungsinstitut für Ökonomik der Landwirtschaft und Ernährung, Praha): *Probleme der Beschäftigung von Bürgern mit veränderter Arbeitstauglichkeit in den Landwirtschaftsbetrieben*. Sbor. ÚVTIZ - Sociol. Zeměd., 15, 1979 (2) : 111-120.

Die Lösung der Problematik einer spezifischen Gruppe der Beschäftigten — der Bürger mit veränderter Arbeitstauglichkeit — stellt einen wichtigen Bestandteil der Werkstätigenfürsorge in den Landwirtschaftsbetrieben dar. Durch die Rechtsmaßnahmen werden die Hauptaufgaben dieser Fürsorge gewährleistet. Eine weniger geforschte Aufgabe stellt die subjektive Widerspiegelung der Veränderungen im Arbeitsleben der Bürger mit veränderter Arbeitstauglichkeit (die Veränderungen beeinflussen teilweise auch das Privatleben) dar, wenn es zu diesen Veränderungen infolge der veränderten Arbeitstauglichkeit gekommen ist. Die festgestellten Ergebnisse der Forschung dokumentieren häufige Unstimmigkeiten zwischen dem objektiv Erwünschten und zwischen der subjektiv erlebten Entwicklung der Arbeitsteilnahme nach der Veränderung der Arbeitstauglichkeit. Die Kenntnis der objektiven und auch subjektiven Gründe und Umstände dieser Unstimmigkeiten stellt die Voraussetzung ihrer Milderung, bzw. Beseitigung dar, sie ist eine Ausgangsbasis für gefühlvolle Kader- und Personalarbeit mit den Beschäftigten mit veränderter Arbeitstauglichkeit. Die Sorge um diese Bürger muß durch spezielle Maßnahmen und Aufgaben in den Plänen der sozial-ökonomischen Entwicklung der landwirtschaftlichen Organisationen gewährleistet werden.

Sozialpolitik; Landwirtschaft; biosoziale Gruppen

Adresa autorky:

Helena Hudečková, prom. sociolog, Výzkumný ústav ekonomiky zemědělství a výživy, Dlážděná 6, 110 00 Praha 1
